

ERDÉSZETI LAPOK

AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET LAPJA

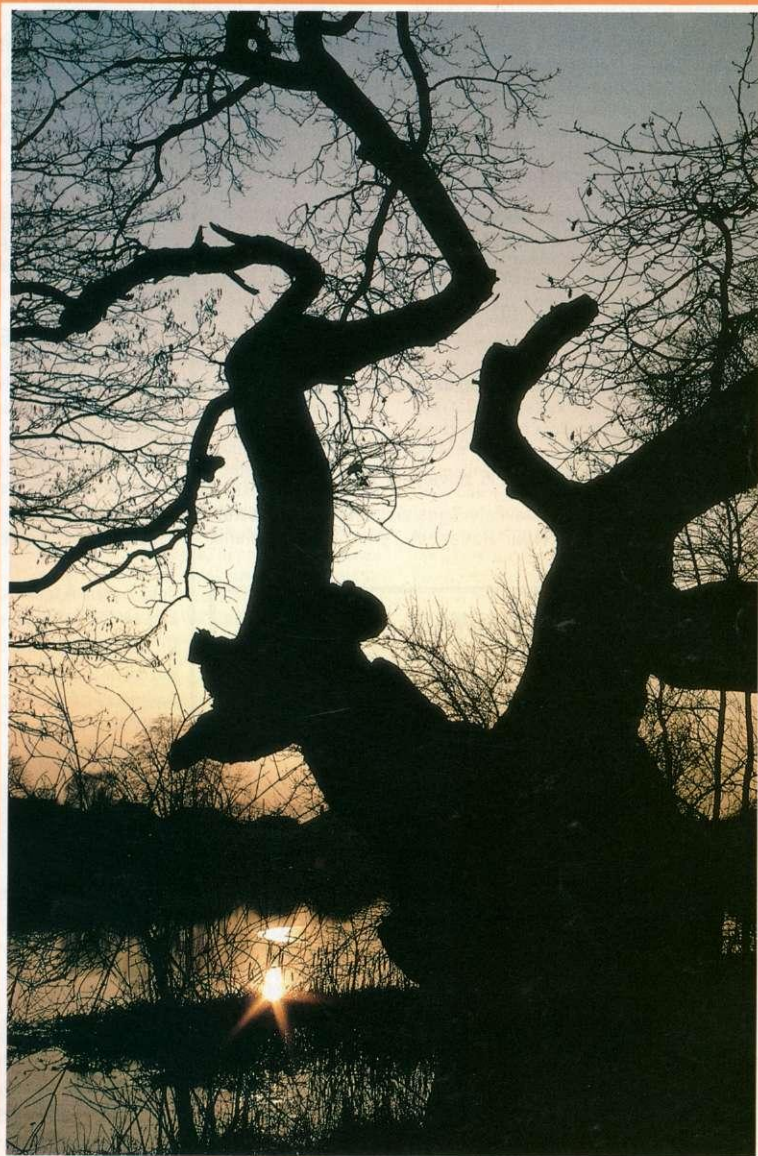
ALAPÍTVÁ:
1862-BEN

Főszerkesztő:
PÁPAI GÁBOR

1995.
NOVEMBER

CXXX. évfolyam

Erdészeti Lapok

Az Országos Erdészeti Egyesület
folyóirata
CXXX. évfolyam 11. szám
(november)

HU ISSN 1215-0398

A Szerkesztőbizottság tagjai: Apatóczy István, dr. Balázs István, dr. Bartha Dénes, Gencsi Zoltán, dr. Göbölös Antal, Kertész József, Kovács Gábor, Mizik András, Pintér Ottó, Pápai Gábor (a bizottság elnöke), Sántha Antal, Steiner József, dr. Szendrői László, dr. Szikra Dezső, dr. Szodfridt István, Varga Béla.

FŐSZERKESZTŐ: PÁPAI GÁBOR

TERVEZŐSZERKESZTŐ: SÁGI MARGIT

Kiadó: Országos Erdészeti Egyesület
1027 Budapest, Fő u. 68.

Felelős kiadó: Dr. Szikra Dezső

Szerkesztőség: 1027 Budapest, Fő u. 68.

Telefon: 201-7737

Nyomdai Munkák: Csathó és Társa Gyomdaipari Kft.
Eger

Felelős vezető: Csathó Emil

A kézirat lezárva: 1995. november 2.

Terjeszti: a Magyar Posta. Felvilágosítást a lappal kapcsolatban az Egyesület ad (1027 Budapest, Fő u. 68.). Megjelenik havonta.

FELHÍVÁS!

Felhívjuk tagtársaink figyelmét, 1995. december 1. után az OEE egyszámlaszáma megváltozik, ezért a befizetési csekkek érvénytelenné válnak.

Új egyszámlaszám:
MHB Rt. 10200830-32310126-00000000

Az új befizetési csekket elkészülte után küldjük.

dr. Marjai Zoltánné
ügyvez. titkár

A címlapon: Őszi alkony
Fotó: Pápai Gábor

СОДЕРЖАНИЕ

К. ТОМПА: Сотрудничество между сельским и лесным хозяйствами	326
Д. ЧОКА: Вред, нанесенный листогрызушими вредителями в дубовых древостоях между 1961-1993 годами	331
И. АГОЦ: <i>Calamagrostis aptigeos</i>	334

TARTALOM

ERDÉSZETI POLITIKA

Dauner Márton: Jelentés az 1994. évi erdőállománygazdálkodásról	325
Dr. Tompa Károly: A mezőgazdaság és az erdészet együttműködése	326

TUDOMÁNYOS KÖZLEMÉNYEK

Dr. Szodfridt István: Erdei ökoszisztémák teljes körű vizsgálata	329
Dr. Csóka György: Lombfogyasztó lepkék tömeges fellépései tölgyeseinkben... ..	331
Agócs József: <i>Calamagrostis epigeios</i> (L.) Róth	334
Gácsai Zsolt: Elfelejtett erdész szakemberünk	336

FÓRUM

Válaszol a Földművelésügyi miniszter	338
Dr. Erdős László: Tanácskozott a Magyar Nyárfa Bizottság	340
Tóth László: Tényleg gazdátlan az erdő?	340
Agócs József: Őstulokban (is) reménykedve... ..	341

ERDŐKERÜLŐBEN

Pápai Gábor: Erdészszemmel Provence-ban (II.)	342
Fröhlich András: Tanulmányút-tapasztalatok Franciaországban... ..	344
Roland Migende: Német-magyar erdőifjúsági találkozók	345
Dr. Szodfridt István: Nagy elődeink nyomában (Botvay Károly)	346
Schalkház Lipót: Emlékhelyek a Bükk hegység keleti oldalán	347
Cebe Zoltán: A természetben való egészséges szabadidő-eltöltés lehetőségei kisvárosainkban	348
Dr. Bartha Dénes: Emlékezés Mágócsy-Dietz Sándorra	350
Gál István: Erdőismeret – Székelyföldről	351
Andrés Pál: A természet kalendáriuma (november)	352
KÖNYVESPOLC	353
EGYESÜLETI HÍREK	354

INHALT

Dr. Tompa, K.: Zusammenarbeit zwischen Landwirtschaft und Forstwirtschaft	326
Dr. Csóka, Gy.: Blattfressende Schmetterlinge verursachte Massenschäden in Eichenbestände 1961-1993	331
Agócs, J.: <i>Calamagrostis epigeios</i>	334

CONTENTS

Tompa, K.: Co-operation between agriculture and forestry	326
Csóka, Gy.: Large-scale damage caused by leaf-consuming moth in the oak stands in Hungary between 1961 and 1993	331
Agócs, J.: <i>Calamagrostis epigeios</i>	334

Jelentés az 1994. évi erdőállománygazdálkodásról

Összefoglaló rövid értékelés

A hazai erdőállapot mennyiségi és minőségi változásának, illetve az erdőgazdálkodás teljesítményének vizsgálata és értékelése elengedhetetlenül szükséges a szélesebb közvélemény tájékoztatásához, az igazgatás állásfoglalásaihoz, a jogalkotáshoz, az aktuális erdőszeti politika és stratégia kimunkálásához, valamint a miniszteri statútumban meghatározott erdőgazdálkodási, erdővédelmi, erdőfenntartási feladatok felelősségteljes ellátásához. Az erdőfelügyelőségek évi beszámoló jelentéseinek, az OMMI adatszolgáltatásának, valamint az Országos Erdészeti Adattár információinak felhasználásával huzamosabb időszak óta, azonos szakmai szempontok szerint a fenti feladatok és célok teljesítése érdekében az évben is elkészült az erdőállomány-gazdálkodás részletes értékelése, melyből az alábbi főbb adatok és megállapítások emelhetők ki.

Megállapítások:

– A nyílvántartott erdőterület mintegy 8 ezer hektárral nőtt, mely növekedés részben az új erdők telepítéséből, részben a meglévő de számba nem vett erdőterületek nyílvántartásba vételéből adódik.

– A tulajdonosváltozás ugyan katasztrófálisan lassú, de következményeként növekszik a magántulajdonú területek aránya.

– Az időszakos gazdáltság és az elkerülhetetlen területpróvizódás, a tulajdonosok azonnali erdővagyon-felélési szándéka, valamint az elszaporodott falopások jelentős és sok esetben visszafordíthatatlan károkat okoznak erdeink minőségi és mennyiségi állapotában, mely folyamatot a létszámleépítéssel folyamatosan érintett erdőszeti hatóság csak gátolni, de megakadályozni nem képes.

– Erdeink egészségi állapota nagyon mérsékelt, de következetesen tovább romlik. A biotikus és abiotikus károsítások területi kiterjedése fokozatosan növekszik. Az állapotromlás – sajnálatosan – elsősorban őshonos fafajainknál figyelhető meg. Az erdővédelem és kártélszámolás tulajdonlástól

függetlenül továbbra is állami szerepvállalást igényel.

– A szaporítóanyag-előállítás területén a csemetekertek száma és a természet fölött növekedése, valamint a magánvállalkozás dinamikus fejlődése és kimagasló hatékonysága állapítható meg. A biológiai alapok – anyatelepek és plantázások, valamint a megtermelt csemeteszám – kielégítik (néhány faj és fajta hiánya mellett) az aktuális szaporítóanyag-szükségletet.

– Az erdőfelújítások első kivételének csakúgy, mint a befejezett, átadható erdőnek mennyisége csökkent. A felújítás alatt álló területek sikeres beerdősülése romlott. Az üres, felújítatlan terület, illetve elhúzódsának területi jelentős mértékben növekedtek. A természetközeli felújítási módszerek – természetes magfelújítások – aránya indokolatlanul alacsony és csökkenő, míg az olcsóbb, de a jövőkép szempontjából nem kívánatos sarjztatás kritikus mértékre növekedett. A kedvezőtlen – alapvetően a tulajdoni rendezetlenségből adódó – „országos eredményhez” viszonyítva az állami erdőket használó erdőszeti rt.-k szakmai teljesítménye relatíve jobb az elmarasztalható hazai átlaghoz képest.

– Az erdőfelújítás pénzügyi támogatása (OEA) normatív és pályázati rendszerű, mely a tényleges költségeknek csak egy részét fedezi. Az átalakulás minden nehézsége ellenére (megszűnő, felszámolás alatt álló gazdálkodó egységek, új erdőtulajdonosok) az Alap fontos céljainak megfelelően szolgált az erdők mennyiségi és minőségi védelméért. Az 1946 mFt összegű befizetés terhére, mely az erdőfenntartási járulékból és az erdőgazdálkodási bírságokból származik, mintegy 1905 mFt került kifizetésre. A kedvezőtlen szakmai folyamatok fékezésének e támogatási rendszer fontos eszköze, melynek hatékonyságát további állami forrás biztosításával szükséges növelni.

– Az erdőtelepítésekre 1994. évben is az előirányozottnál keveset lényegesen csökkentett pénzügyi keret (1300 mFt helyett 600 mFt) állt rendelkezésre, minek következté-

ben a kormányprogramban meghatározott telepítési ütem megvalósításában 28 ezer ha elmaradás tapasztalható. A korábbi erdőtelepítések állapota is – az időszakos gazdáltság miatt – romló tendenciát mutat. Jellemző a telepítési szándék országos eloszlásának aránytalansága. A tulajdonrendezés előrehaladtával robbanásszerű igénynövekedés jelezhető előre, melynek kielégítése kormányzati és közösségi érdekekkel egybeesik, ezért az e célra fordítandó kormányzati támogatás-beruházás növelése, az egységárak emelése, esetleges további korszerűsítése feltétlenül szükséges.

– A közjóléti beruházások finanszírozására a nyereségorientált rt.-k nem hajlandók jelentős saját pénzforrást biztosítani, a szükséges feladatok fedezetére a növekvő társadalmi igények ellenére, a költségvetésből rendelkezésre álló összeg csak egy kis részben biztosít keretet, melynek nagyobb arányú radikális emelése szakmailag mindenképpen indokolt.

– Az erdőgazdálkodók 77 ezer ha területen végeztek fakitermelést, melyből 19 ezer ha a véghasználati terület. Jellemző az üzemi terület biztonságát előző évhez hasonlóan alacsony mértékű kihatásúsága (69%), mely hosszú távon biológiai és vagyonkezelési szempontból káros a fenntartható erdőgazdálkodásra.

– Az erdőkárok minden fajra kiterjedő növekedése (erdőpusztulás) következtében sajnálatosan módon ugrásszerűen emelkedett a kényszerű egészségügyi fakitermelés.

– A nevelővágások tervezése és végrehajtása általában szakszerű.

– A szakszerű állománynevelés és fenntartás akadályozója fokozottan védett területeken érvényesített sematikus fahasználati moratórium, melynek jogszabályi módosítása vagy törlése sürgető szakmai igény.

– Jelentősen és folyamatosan növekszik az engedély nélküli fakitermelések száma, melyből egyre nagyobb arány az ismeretlen tettes által elkövetett lopás.

Összefoglalóan kimondható, hogy hasonlóan az 1993. évhez a szakszerű, tartamosságot, természeti erőforrások optimális kihasználását eredményező erdőgazdálkodás nem valósult meg.

Az ágazat alacsony színvonalú működésének alapvető oka a tulajdonváltás elhúzódsága, rendezetlensége, az új tulajdonosok közérdekű elvárásokat hátterbe szorító, pilanatnyi haszonszerzési érdekeket szolgáló magatartása.

A közérdeket is szolgáló erdőállapot fenntartásához növekvő költségvetési támogatás, a megújuló erdőszeti jogszabályokon alapuló szigorú, következetes hatóságimunka nélkülözhetetlen.

Dauner Márton

	1993. év	1994. év
Faállománnyal borított terület	1 705 027 ha	1 712 934 ha
Erdéink élőkészlete	297,9 millió br. m ³	303,1 millió br. m ³
A megtermelt kiültethető csemete	81 millió db	200 millió db
Az első kivételű erdőfelújítás területe	16 299 ha	15 613 ha
A befejezett erdőfelújítás területe	22 351 ha	20 191 ha
A kötelezettség alá vont halmozott terület	138 573 ha	132 180 ha
Az erdősítési hátralék	12 200 ha	15 780 ha
Az első kivételű erdőtelepítés területe	3 224 ha	2 874 ha
A befejezett erdőtelepítés területe	8 056 ha	6 256 ha
Az erdőtelepítési hátralék	2 204 ha	2 750 ha
A fakitermelés	5 724 000 m ³	5 718 000 m ³
A fakitermelés az éves erdőtervi lehetőség %-ában	70%	69%

DR. TOMPA KÁROLY

A mezőgazdaság és az erdészet együttműködése

Az elmúlt rendszer köztudottan gazdasági, társadalmi és környezetvédelmi tekintetben egyaránt súlyos örökséget hagyott hátra. Az erkölcsi és gazdasági szempontból egyformán ellentmondásos helyzetünk nemcsak a legnagyobb kincsünk, a termőföld birtoklása, védelme tekintetében aggasztó, hanem mindkét ágazat elmarasztható amiatt is, mert semmit sem javított környezetpolitikáján. A lakosság környezettudata kialakulatlan, nagy az érdektelenség a környezeti problémák iránt. Az állam kivonulása a környezetvédelem finanszírozásából ellehetetleníti a környezetvédelmet; az nem kapta meg a jelentőségéhez illő súlyát. A környezetvédelmi célok jó része csak deklaráció maradt és a környezetvédelmi rendeleteknek, előírásoknak az új birtokviszonyok miatt nem lehet érvényt szerezni. Az elkészült földvédelmi törvény korrekciókra szorul, az új, korszerű környezetvédelmi törvényt csak most fogadta el az országgyűlés, a természetvédelmi és erdőtervény pedig még el sem készült.

Az 1970 óta eltelt két és fél évtized alatt kerekken 200 millió ha erdőtakarót veszített el a világ, miközben a sivatagok 120 millió hektárt hódítottak el a termőföldtől; nagyobb területet, mint amennyit manapság Kínában megművelnek. Ezalatt a növény- és állatfajok ezrei tűntek el. Pedig a természetminőség igazi indikátorai az élőlények, amelyek a legtökéletesebb műszerállományoknál is sokatmondóbban hívják fel figyelmünket a környezeti változásaikra.

Az említett időszak alatt a Föld lakossága 1,6 milliárd emberrel növekedett, többel, mint amennyi planétánkat 1900-ban népesítette. A világ földművelői 480 milliárd tonna termőtalajt veszítettek el: nagyjából annyit, mint amennyit Indiában hasznosítanak. Számos regionális és világkonferencia ellenére az ember és a létét szolgáló bioszféra közti ökológiai kapcsolat tudatos átlátása sehogysen akar a döntéshozó testületek és gazdálkodó emberek intézkedéseinek indítékává válni.

Nálunk ez a kérdés különösen égető. Kedvező ugyanis, hogy az ország kiter-

jedésének mintegy 88%-a termőterület. Ugyan a szántóföldi művelés alatt álló területünk az utolsó 45 évben 5%-kal (400 ezer hektárral) csökkent, de ez a csökkenés jelentős mértékben az erdők, a kertek, gyümölcsösök, a szőlők és a gyepterületek növekedését eredményezte. Azonban a termőföld több mint felén tapasztalható valamilyen kedvezőtlen természeti hatás, vagy talajdegradáció: talajsavanyodás, erózió, defláció, szikesség, nagy homok- vagy agyagtartalom, tömörödés, szerkezetromlás, ár- és belvizek, illetve az utóbbi években soha nem észlelt aszály.

A talajsavanyodás, a légköri savas ülepedés helyenként a túl sok N-műtrágya, túlzott szuperfoszfát-adagolás stb. következtében csökkennek talajaink terméseredményei. Az eróziót elsősorban a nagy gépek „gazdaságos” kihasználására kialakított hatalmas táblaméretek, a hegy-völgy irányú művelés és a mezővédő erdősávok kiiktatása fokozta. A helytelen öntözés hatására több mint 100 ezer hektárral nőtt a másodlagos szikesedés. A talajszerkezet leromlását elsősorban a túl nehéz gépsorok okozták. Talajaink 43%-a kedvezőtlen, 26%-a közepes és csak 31%-a jó mezőgazdálkodású. Ennek sokszor az átgondolatlan, szakszerűtlen „melioráció” az oka. Talajaink szennyezésének forrása a levegőszennyezés (nagy kén-, nitrogén-, foszfor-, nehézfém-, főleg ólomtartalom), a szeméttelcepek, az ipari és kommunális szennyvizek, a szennyvíziszap, a nehézfémterhelés.

A vízfelhasználás növekedése és a csapadék csökkenése miatt legtöbb helyen jelentős talajvízszüllyedés jelentkezett – ami erdincik és hatásványos –, és a bányászati vízkiemelés hatására erőteljes regionális karsztvízszint-esés következett be.

Természetes erdeink egyre kisebb területre szorulnak vissza (síkságainkon és az Alföldön például napjainkra a természetszerű pusztai tölgyesekből és a hazai nyárasokból az itteni erdőknek csupán a 20%-a áll), csökkennek a nádasok, mocsarak, lápok és rétek. Ennek következtében a hazai élővilágból eddig

40 növényfaj és 53 állatfaj pusztult ki, és 1130 faj (a hazaiaknak kb. 2,5%-a) veszélyeztetett.

Átalakuló erdőgazdálkodásunkban aggodalomra ad okot a rövid távú gazdálkodási érdek eluralkodása, a természetszerű gazdálkodás és a természetes felújítás háttérbe szorulása, a tarvágások nagy aránya és a túlszaporodott nagyvadállomány károsítása. A sajtó, a rádió és a televízió napjainkban mind többször ad hírt törvénytelen föld- és erdőfoglalásokról, engedély nélküli fakitermelésekről nem csak erdőkben, de parkokban, kertekben, fasorokban is.

Az elmúlt évtizedek nagyüzemi gazdálkodásra való áttérése számos, az erdészek által ismert, a termeléssel és a tájvédelemmel kapcsolatos problémát okozott. Ezáltal a magyar táj felszíni formáinak kiegyensúlyozott változatossága, hajdanában nemzetközi hírnevet élvező tájszerkezete került veszélybe. A mezőgazdaság ma zajló átalakulásának az okszerű gazdálkodás révén a táj ökológiai és esztétikai változatosságának visszanyerését kell eredményeznie.

Az erdőgazdálkodás a tartamosság és a bővített újratermelés szakmai kívánalmait akarja biztosítani a piacgazdaságban is, de a megújított erdészetpolitika alapelveinek érvényre juttatását csak a mezőgazdaság segítségével tudja szavatolni. Az erdészek nemcsak a két-czerig törvényileg előírt 150 ezer hektáros erdőtelepítést szeretnék elvégezni, hanem elkészítettek egy ötvenéves új erdőtelepítési és fásítási programot is. Ez csak a társas erdőgazdálkodás különböző formáinak – erdőszövetkezet, erdőbirtokossági társulat, erdő-részvénnytársaság, valamint erdőszakcsoport – alszerű megvalósításával, együttműködésével hozható tető alá, elsősorban a marginális területek kihasználásával.

Ennek a zöld forradalomnak a megvalósításával a jelenlegi 1677 ezer hektár faállománnyal borított, az ország területének kerekken 18%-át jelentő részét 2139 ezer hektárra, vagyis 23%-ra emelhetjük (472 ezer hektár erdőterület-növekmény), ami hazánk teljes fa-

anyagszükségletét 2040-től nagyjából biztosítani. Ez a program természetesen feltételezi a hátralegkos, illetve időközben keletkező vágásterületek maradék nélküli felújítását is.

A termőösszefogással megvalósítható, hiszen ma még kb. 200 ezer ha olyan 17% feletti lejtésű területünk van, amelyen szántóföldi művelés folyik. De az ez alatti lejtőkategóriákban is vannak olyan területek, amelyeknek a fekvése, a tábla alakja, úttól való elzártsága, nehézközelségi viszonyai indokolnák az erdősfőtést. Az erdőterület további forrása az 540 ezer ha gyepterület.

Ahhoz, hogy a történelmi tévedéseket meg ne ismételjük, nem kell félnünk a magánerdők növekedésétől. Mert csak a szuverén birtokosok által felismert gazdasági előnyök vezethetnek el az említett önkéntes társulások hatékony formáihoz. Alapvető feltétel a földtulajdon tisztázása. Meg kell vizsgálni, hogyan kerülhet az egyén tartós földbirtokba. 50-100 éves használatába az a földdarab, amelyen az erdő települt. Természetesen egy olyan nemzeti kincs esetében, mint az erdő, csak jól megfontolt szabályozás és korlátozás után lehet szabaddá tenni a birtokforgalmat. A lakosság fásításait ingyen csemeterjuttatással kell elősegíteni. Minden privát erdőtelepítést illessen meg az adómentesség, legalább a vágáskor feléig. A kitermeléskor viszont legyen kötelező a jövedelemadó az árbevétel alapján.

A földforgalom meg fog élnékülni, mint ahogy az minden piacgazdaságban természetes állapot. A közhangulatot azok oldalára kell billenteni, akik gyarapítva gyarapodnak. Minden feltételnél előbbre való a többet teljesítőket támogató erkölcs kialakítása, vagyis a

vállalkozásokat nyíltan preferáló politika. A több erdőbirtokossági társulat vagy magán-erdőbirtokos összefogásával létesült erdőszövetkezetek nem csupán a közös erdő- és földtulajdon bázisán, hanem az azt követő finanszírozási, termelési és kereskedelmi műveletek közös végzésére szerveződjenek. Az önkéntesség, a személyes és vagyoni közreműködés, az autonómia, a szervezés és demokratikus önkormányzat, a kölcsönös támogatás legyen az alapjuk. Az erdő tudvalegileg megköveteli a nagyobb összefüggő területek azonos módon való kezelését.

A falusi demokrácia iskolái voltak évszázadokon át az erdőbirtokossági társulatok. Velük átalakítható volt az a hátrány, hogy az erdő csak hosszú idő után fizet a vele fáradozóknak, mert az évente kitermelt fából a tulajdoni arány rész szerint mindenkinek minden évben jutott. Közül 300 ezer ha erdő volt erdőbirtokossági társulati kezelésben, melynek túlnyomó része a termelőszövetkezetek tulajdonába került.

Jól átgondolt szabályozással elképzelhető erdő-részvénytársaságok szervezése is. Azok számára, akik nem tudnak földtulajdont szerezni, hasznos megoldásnak kínálkozik, ha energiaerdő szakszoportot hoznak létre.

A felsorolt tulajdonformák csak olyan mértékben ajánlhatók, hogy erdőinknek mintegy 60%-a kincstári erdő maradjon. Várjuk az erre vonatkozó törvényi szabályozást. Olyan szakmai és gazdasági feltételeket kell kiharcolni, amelyek az erdő, a társadalom többcélú (fatermesztés, védelem, üdülés) igényeinek maradéktalan kielégítését szavatolják. A mai helyzetben feltétlenül javítanunk kell. Meg kell mentenünk a még meglévő természetes ökoszisztémáinkat.

Mindenkit vissza kell tartani az erdőkre szépségének, szociális hasznának tönkretételétől. Erősenünk kell erkölcsi alapjainkat, mert a termőföld megmentése nagyfokú felelősséget, becsületességet és igazmondást követel a vele foglalkozó képzettől.

Az agrár- és erdőmérnökök körében általánossá kell válnia annak a meggyőződésnek, hogy a mezőgazdasági termelésre alkalmatlan és az ún. zárványterületek erdősfőtésével, privát és társadalmi erővel telepített erdősfőtések, fásorok segítségével nagymértékben befolyásolhatjuk és megváltoztathatjuk egy adott térség klimatikus, talajait, egészségügyi, tájcsinálási, erdőzónás, egyszóval: termelékenységét viszonyait. A fásítások hatásmechanizmusával kapcsolatosan olyan nagy tömegű hazai kutatási eredmény áll rendelkezésre, melyek segítségével a hosszú távú mező- és erdőgazdasági célok elérése, az új zöldfelületi rendszerek tájökölógiai szempontú fejlesztése megvalósítható.

Az érintett problémakörrel kapcsolatosan megemlítem, hogy a mai változások szabadsága sajnos a kalandorokat is vonzza, akiket a gyors meggazdagodás vezérel és akiket a termőföldünket veszélyeztető hatások nem érdekelnek. De, ha a két szakma összefog és figyelmét a természeti erőforrásokkal, a talajjal, az alapközettel, a felszíni és felszín alatti vizekkel, a levegővel, az élővilággal, a biológiai sokféleséggel, a tájjal való ésszerű bánásmódra összpontosítja, el fogjuk kerülni, hogy a következő évtizedek bizonyossá tegyék az emberi élet vereségét a Földön. Úgy vélem, generációnk számára nem hiába adott meg országunk újjáépítésének lehetőségét és a társadalmi-gazdasági-környezeti válság legyőzésének izgalmas kihívása.

Kárpátaljai erdőszeti vezetők a NYÍRERDŐNÉL

Új szakaszába lépett a Nyírerdő Rt. és a szomszédos kárpátaljai ungvári Erdőszeti Hivatal munkakapcsolata. Ennek jegyében tartózkodott három napig a cég vendégeként Magyarországon Iván Jurjevics Fedorce, a hivatal igazgatója és Iván Kosztyu, valamint Lakatos Mihály területi erdőszeti igazgató. Látogatásuk célja az volt, hogy kidolgozzák a Nyírerdő Rt. és az ungvári Erdőszeti Hivatal közötti tudományos és gazdasági, valamint távlatokban a kereskedelmi együttműködés formáit. Megegyezték abban, hogy összehangolják az itt folyó kutatómunkát a munkácsi erdőszeti kutatóintézet tevékenységével, kölcsönösen kísérleti parcellákat létesítenek, kicserélik a szomszédos területek tapasztalatait. Rendeznek közös erdőszeti szakmai versenyeket, elsősorban a fakitermelés területén. Szó esett a szaporítóanyagok kereskedelméről is. Az ukrán vendégeket, akik az ottani állami és magánerdők kezelői, rendkívül érdekelte a magyar erdőszeti struktúra, az iránítás, a privatizáció körülményei közepette folyó napi gazdasági munka. Ennek tanulmányozására Kovács Gábornak, a Nyírerdő Rt. vezérigazgatójának társaságában megtekintették a fehérgyarmati erdőszeti lónyai területét, a debreceni erdőszetnél az erdősfőtést, Gúthon a vadgazdálkodás módszereit, Tiszacségen az erdőszetnél a védett természeti környezetben folytatott erdőszeti tevékenységét. A látogatás eredményeként a felek megegyezték abban, hogy a közeli jövőben már megkezdik a szakemberek konkrét, napi együttműködését.

A DIÓFA KFT.

több éve működtet korszerűen felszerelt nagy teljesítményű fűrészüzemet, mely felvásárol dió, cseresznye, körte, tölgy, nyár és akác rönköt.

Diófa Kft.

7500 Nagyatád, Kispusztza

Telefon/fax: (06) 82-351-840

vagy: (06) 60-362-575

Diktál a piac

A Nyírerdő Rt. felkészült az őszi fakitermelési szezonra. Ebben az esztendőben rendkívül igényessé vált a piac, a felhasználók igen nagy igényekkel jelentkeznek mind bel-, mind külföldön. Sokan nem is sejtik, hogy a fa kitermelése komoly szak tudást igényel. Korábban ezt a munkát az erdészetek fakitermelői végezték, ma az ésszerű gazdálkodás eredményeképpen olyan vállalkozók, akik egykor az erdészetek alkalmazottai voltak.

Új módja a kitermelésnek, hogy a vágandó területet lábon álló erdők formájában bocsátják árverezésre, és a legjobb licitet kínálók kapja meg a vágás és feldolgozás jogát. Ez igen hatékony módszer; a baktai erdészet területén az idén 7190 köbmétert ezen a módon termeltek ki. A zártkörű, meghívásos licit azt eredményezi, hogy a legjobbak, a leg hozzáértőbbek élveznek előnyt, így a Nyírerdő Rt. a szerződésekből meghatározott időre és minőségben tudja kalkulálni a fa értékesítését.

A tapasztalatok és az előrejelzés egyaránt azt mutatják: a fapiac megfelelő, mind a hazai, mind a külföldi kereslet kielégítő, így a szak-szerű őszi-téli fakitermelések során nyerhető készletet a jövő évi igényes piacon kedvezően lehet értékesíteni.

Gyengülünk?

Akinek régóta van alkalma figyelemmel kísérni az erdőtelepítések állami támogatását, az ennek már számtalan változatával találkozhatott. Most, a legeslegújabb változat szerint a jó erdő telepítésére alig kap támogatást az erre vállalkozó, a gyenge fejlődést ígérő erdő telepítése viszont teljes körű támogatásban részesül.

Ebben a rendszerben a sík vidéki erdők esetében van ugyan logika, de a hegy- és dombvidékeken már annál kevésbé.

Alföldjeinken természetesen támogatandó a gyenge termőhelyek erdősítése; elsősorban a homokbuckáké, ahol főként a szél okozta talajpusztulást kell megelőzni. Azonkívül erdőnek való a más művelési ágban csak kevésbé hasznosítható tocsogó, enyhén szikes terület (feltéve, ha nincs ott egyéb olyan természeti érték, ami miatt az erdősítés mégsem kívánatos). Ide sorolhatók még a külszíni bányászat által visszahagyott területek, amelyeken a „rekultiváció” csak papíron történik meg (Visonta, Bükkábrány stb.).

Hegy- és dombvidékeinken merőben más a helyzet. Itt elsősorban a talaj lejtfoka kell, kellene, hogy irányadó legyen. Bizonyos lejtfokon túl nem szabad(-na) a talaj bolygatásával járó gazdálkodást folytatni, csak gye- és legelőgazdálkodást, majd a még meredekebbeken, ahol már a legelő állatok taposása is a talaj lepusztulását okozza, csak az erdőtelepítéssel célszerű a területet hasznosítani. De e területeknek a meredekségen kívül semmi más bajuk nincsen; itt tehát nagyon is jó fejlődésű erdő ültethető. Miért ne adnánk erre is támogatást? Ez az erdő csak száz év múlva hoz hasznót a gazdájának, míg a sík vidéki erdő sok esetben már 20-30 év múlva meghálálja a beléje fektetett munkát. Miért ösztönöznénk a hegyvidéki erdőtelepítőket arra, hogy a legrosszabb területükön kezdjék az erdősítést, és ne inkább a jobbakon?

Akik erdőtelepítések tervezésével is foglalkozunk, egyre-másra kapjuk a megke-reseket, hogy tervezzünk erdőt, de csakis gyengét, mert csak akkor néz ki rá a teljes támogatás. Ha ezt – megfelelő laza lelkiismerettel – meg is tesszük, a „gyengének” minősített termőhelyre nem tervezhetünk ám az odalillo értékes tölgyest, bükköst, hanem a kevésbé értékes és kívánatos fenyőt, csert stb.

Szerencsénkre a megoldás nem „boszorkányság”. Elsősorban a terület lejtfoka legyen a mérvadó a támogatás mértékénél. Hegy- és dombvidékeinken ezzel szolgálhatjuk a kívánatos művelési ágak kialakítását, a szűkös támogatási keretet így használhatjuk fel a legkedvezőbbben.

Reményfy László

DR. SZODFRIDT ISTVÁN

Erdei ökoszisztémák teljes körű vizsgálata

Erdeinket manapság sokféle károsítás éri, ezek tápanyag-ellátási zavarokban, vízhány okozta gyengültségben, másodlagos károsítók fellépésében is megmutatkoznak. Az előidézők okok részben természetes eredetűek (aszály, rovarárválas stb.), részben az ember okozta környezetszennyezésre vezethetjük vissza jelentkezésüket, de nem egyszer maga a gazdálkodás adottságai is károsító tényezők. A károsító tényezők nem egyszer halmozottan jelentkeznek, ilyenkor egymás hatását erősítik és az önmagában jelentéktelen és az erdő által könnyen leküzdhető baj is halálössá alakulhat.

Jórészt ezek a megfontolások vezettek arra, hogy kutatóintézmények egyes erdei ökoszisztémákat teljes körű vizsgálatokkal felkeressenek és a bennük lejátszódó folyamatokat alapjaiban és összefüggéseikben megismerjék. Ilyen kutatóhely lett a Bükk-hegységi síkfőküti terület vagy az ugyancsak botanikusok által kezdett csévharasztói és bugaci vizsgálatsorozat. A kezdeményezések sok pénzbe kerülnek, napiainkban ezekre egyre kevesebb jut, azért célszerű mozgósítani azokat a tartalékokat, amelyek a külföldi együttműködésben rejlenek. Egyetemünk Termőhelyismerettani Tanszéke is ezen a módon kíván több kutatási problémát megoldani, részben úgy, hogy az egyetem lehetőségeinek kihasználásával az itt dolgozó oktatók hosszabb ösztöndíjas kutatómunkát és tapasztalatszerzést vállalnak, de úgy is, hogy diplomatervet készítő külföldi hallgatókat fogadunk és őket olyan témák megoldására serkentjük, ami a magyar erdőgazdálkodás számára is hasznos eredményeket ígér, és természetesen a külföldi partner számára is. Így került sor ez évben egy freiburgi hallgató vizsgálatára, aki a lombos erdők helyére telepített lucfenyvesek talajra, termőhelyre tett hatását vizsgálta részben a Soproni-hegység erdeiben, részben a németországi Fekete-erdőben. Ha munkája elkészül, fontosabb eredményeit lapunk hasábjain majd olvashatjuk.

A külföldi kapcsolatok keretében került sor a freiburgi társtanszék vezetőjének Karl-Heinz Feger professzornak egyetemünkön tartott előadására is. Ennek szövegét fordításban az alábbiakban ismertetjük.

Talajtani és erdőökológiai kutatás a freiburgi egyetemen*

Dr. Karl-Heinz Feger tanszékvezető egy. tanár,
Freiburg (Németország)

A freiburgi egyetem Talajtani és Erdei Tápelem-körforgalmi Tanszékének folyamatban lévő kutatómunkáiról a következő áttekintés ad képet. A munka súlypontját az ARINUS projekt keretében 1985 óta rendszeresen végzett mérések adják. Ezeket a Fekete-erdőben (Schwarzwald) lévő Schluchsee és Villingen elnevezésű kísérleti területeken folytatjuk. Az ARINUS projekt tantergyközi erdő-ökoszisztéma kutatásokat foglal magában, módszereit Baden-Württembergben alakították ki. Egy-

egy reprezentatív modellterületen legalább 15 munkacsoport dolgozik, ezek különböző szakterületek feltárását készítik. A teljes körű erdőökológiai feltárást az erdőkárok nagymérvű fellépése indította el, megjelenésük ösztönözten hatott a vizsgálatok végzésére. Különösen akkor, amikor a magasabb hegyvidéki fekvésekben ezek a károk tömegessé váltak.

A kutatás alapja az a szemlélet, amely az erdőt növény-talaj-víz-levegő egységének látja, és amely a magasabb

térszintek erdeiben mutatkozó tápanyag-háztartási zavarok megjelenésével vált tudatossá. A hosszú távú változások megismerését az erdei ökoszisztémákban lejátszódó anyagáramlási folyamatok nyomon követése, feltárása segíti, ebbe a keretbe helyezik el a kísérleti beavatkozásokat is (pl. trágyázás, meszesítés, nitrogénadagolás), és így okozati összefüggéseket találhatnak a hosszú távú változások értelmezéséhez. A folyamatok elemzését egyes elemek mozgásának jobb megértését szolgáló hipotézisekkel, elméletekkel segítik, ezek helyességét szabadföldi vizsgálatokkal ellenőrzik.

Az ARINUS projekt keretében kialakított Schluchsee és Villingen kísérleti területek egymással jól összehasonlítható, szomszédos vízgyűjtőben helyezkednek el. Minden vízgyűjtőn belül jellemző termőhelyfolton tenziométerek és tápelem-szívógýertyák elhelyezésével víz- és anyagforgalmi méréseket végeznek. A vízgyűjtőből kijutott anyagot bukógátakon mérik. A vízgyűjtőket úgy választották ki, hogy azok a DNY-németországi térség, légszennyezéssel terhelt, zárt gazdasági erdeire nézve jellemzők legyenek, de hasonló helyek adataival is az itt begyűjtöttek összevethetők legyenek.

Az aktuális légköri ülepedés hatása jól felismerhető az anyagkörü forgalomban, ennek ellenére nagyobb jelentőségű a termőhely jellemzőinek és az ökoszisztémán belüli folyamatoknak, különösen a korábbi erdőhasználatok ismerete, mert ez a talaj csemforgalmára igen jelentős hatást gyakorol.

Mindez leginkább a nitrogén esetében szemmel látható, de más elemek esetén is jellemző (pl. kén, foszfor, magnézium). Vagyis a jelentkező tápelem-telvélteli zavarokat csak akkor érthetjük meg, ha a talajtani-földtani, használatstörténeti és meteorológiai tényezőket (időjárás, ülepedés) kölcsönhatásukban értékeljük. Így például a 70-es évek végén fellépett magnéziumhiány okozta tűsárgulást a kőzetállás során

* Sopronban 1995. július 13-án tartott előadás szövege, fordította: dr. Szodfridt István

felszabaduló túl kevés magnéziumra vezethetjük vissza, de belejátszik az erdőhasználatok előidézte bázisszegénység is a talajban, majd a nyomában megjelenő alumíniumszegénység, a tartamosan jelentkező légköri savas terhelés, valamint az optimális nitrogénellátottság is. Utóbbit az ilyen termőhelyre jellemző, különösen erőteljes talajbiológiai élettél és a növekvő nitrogénbevitellel magyarázhatjuk. Mindehhez kapcsolódik még az időjárás is a maga oldó és kicgyenlítő szerepével. A talaj nedvességviszonyait egy fizikai meghatározottságú számítási modell teszi közel foghatóvá és ad magyarázatot a feltalajban kora nyáron jelentkező kiszáradás jelenségére.

Mindenzt 1976 és 1983 között jól érzékelhettük, ekkor volt a túsárgulás csúcspontja. Ily módon a szokatlan időjárási körülmények miatt a tápanyag-utánpótlás és a hajszálygökerek növekedése az erősen kiszáradt, talajfelszín borító humuszrétegben alaposan lefékeződött, ugyanakkor az ásványi talajban elhelyezkedő gyökerek révén a fák még kellő vízhez jutottak.

A jelenlegi, „avarcsomaggal” végrehajtott avarbomlási kísérletek a magnézium-utánpótlás egyértelmű csökkenését igazolták, különösen, ha a kísérletet még mesterségesen előidézett száradással is kombinálták. Ilyen előzmények után az állományok nyolcvanas évek

AZ ÁLLAMERDÉSZET VÁLLALATOSÍTÁSA ez előtt három évvel Ausztria-szerte hatalmas megrökönyödést és ellenérzést váltott ki a szakkörökben (Erdészeti Lapok, 1993. 3. old.). Most ugyanaz a vezérigazgató – R. Ramsauer –, aki annak idején a salzburgi közgyűlésen az átalakításra vonatkozó tájékoztatást adta, nem kis meglepéssel állapíthatta meg, hogy a következetesen végrehajtott átalakítás, ésszerűsítések után a vállalat az 1994. évet a korábbi 27 millió ATS veszteség helyett 109 millió ATS nyereséggel zárta, és az idei évre akár 150 millió is várható. Az elmúlt évben lényegesen jobb faárakat tudtak elérni, rekordmennyiségű, 2,3 millió m³-nyi fát értékesíthettek, a személyzeti költségeket 1,9%-kal csökkenthették és a béreket 2,5%-kal növelhették.

(ÖFZ 1995. 8. Ref.: Jérôme R.)

közepé óta tapasztalt gyógyulását az ekortájt klimatikus kedvező éveknél köszönhetjük.

Az ARINUS termőhelyeken alkalmazott trágyázási kísérletek jelzik, hogy a céltart magnézium-utánpótlás az ilyen problematikus termőhelyeken az ökoszisztémák állékonyságát tartamosan növeli. Ez megmutatkozik a hajszálygökerek ásványi talajban tapasztalt javuló növekedésében, utóbbiak kiváltója pedig a trágyázás után könnyen oldható magnéziumtartalom növekedése. A magnéziumos közömbösítést olyan termőhelyeken alkalmazhatjuk jól, ahol az avarle bomlás viszonyai kedvezőtlenek.

A bemutatott kísérleti elrendezés bepillantást enged azokba az alapvető tényezőkbé és folyamatokba, amelyek az erdőkbén az anyagháztartás alakulását kormányozzák.

A vizsgálatokból hatékony talaj- és vízvédelmi koncepciót lehet kialakítani. Ezenkívül az ilyen mérések szerepe vitathatatlan olyan időben, amikor a környezeti hatások gyorsan változnak és velük együtt a gazdálkodási módszerek is, mindez egy környezetbarát erdőgazdálkodás kialakításához vezet. Ezért Freiburgban jelenleg integrált vizsgálatokat végzünk az erdőgazdálkodás hatásaira vonatkozóan (pl. gyérfítés, fafajválasztás) is.

E vonatkozásban kedvező együttműködési lehetőségek kínálkoznak Európában a gazdálkodási és klímadiagnosztikák mentén.

Ezért jelentkeznek kiváló partneri együttműködési lehetőségek a freiburgi és soproni Talajtani és Tápelem-gazdálkodási Tanszékek (Sopronban ez a Termőhely-ismeretani Tanszék – fordító megjegyzése) között.

A bükkösök vágásterületének albedoja tartvágást követően

A beeső és visszavert fényenergia arányát kifejező albedo nagysága meghatározó az újulat növekedésére, ezért tart érdekklődésre számot a Forest Science 1995. 2. számában (68-277. o.) megjelent dolgozat, amely idevágó széles körű vizsgálatokról ad számot. Fontosabb megállapításai:

1. A tartvágás csökkenti az albedót.
2. Az újulat levézetével gyorsan elérhetővé teszi a maximális albedót.
3. A lomsátor kialakulása és mélységi tagozódásának fokozódása csökkenti az albedót.
4. Az albedo legnagyobb értékeit a nyár eleji időszakban éri el a tartvágást követő első évet kivéve.

Ref.: Vig Péter)

A SISKANÁD (*Calamagrostis epigeios*) a 70-es évektől nagymértékben terjedt a volt NDK erdeiben. Vizsgálatok mutatták, hogy a mésznitrogén-trágyázás rendkívüli mértékben növeli a siskanád száraztömegét. A szomszédos mezőgazdasági területekről és ipari üzeme kből származó ilyen hatás elősegítheti ugyan az elszaporodást, az igazi oknak mégsem ez, hanem a túltartott nagyvadállomány bizonyult. A siskanádat a vad nem eszi, a más legelt növények állandó visszarágása pedig nagymértékben javítja az életkörülményeit olyannyira, hogy beáll az akadálytalan terfoglalása. Ezt is látványosan bizonyítják az ellenőrző kerítések. A siskanád ellen is legfőbb védekezésnek marad – a golyó.

(DW 1993. 2. Ref.: Jérôme R.)

A gyérfítés erélye és a rönktermesztés lehetősége nyíresekben

A Forestry 1995. 2. számában megjelent tanulmány szerint a nyír fájának minőségét nem befolyásolja az, hogy mérsékelt vagy erősebb belenyúlással kezelték-e az állományt. Az Egyesült Királyságban 40 éves kort találtak megfelelő vágáskornak ahhoz, hogy erősebb gyérfítés és kedvező termőhely esetén jelentős mennyiségű lemezipari és értékes fűrészrönk-kihozattal érjenek el.

Ref.: Szemerey Tamásné